UNIONIN YLEISEN TUOMIOISTUIMEN TUOMIO (ensimmäinen jaosto)

13 päivänä heinäkuuta 2011 *

Asiassa T-44/07,

Kaučuk a.s., kotipaikka Kralupy nad Vltavou (Tšekin tasavalta), edustajinaan aluksi solicitor M. Powell ja solicitor K. Kuik, sittemmin solicitor M. Powell,

kantajana,

vastaan

Euroopan komissio, asiamiehinään aluksi M. Kellerbauer, V. Bottka ja O. Weber, sittemmin M. Kellerbauer, V. Bottka ja V. Di Bucci,

vastaajana,

jossa kantaja vaatii unionin yleistä tuomioistuinta kumoamaan [EY] 81 artiklan ja ETA-sopimuksen 53 artiklan mukaisesta menettelystä 29.11.2006 tehdyn komission päätöksen K (2006) 5700 lopullinen (asia COMP/F/38.638 – Butadieenikumi ja

* Oikeudenkäyntikieli: englanti.

emulsiopolymeroinnilla tuotettu styreenibutadieenikumi) siltä osin kuin kyse on Kaučuk a.s:stä tai toissijaisesti kumoamaan Kaučukille määrätyn sakon tai alentamaan sitä,

UNIONIN YLEINEN TUOMIOISTUIN (ensimmäinen jaosto),

toimien kokoonpanossa: tuomarit F. Dehousse (esittelevä tuomari), joka hoitaa jaoston puheenjohtajan tehtäviä, I. Wiszniewska-Białecka ja N. Wahl,

kirjaaja: hallintovirkamies K. Pocheć,

ottaen huomioon kirjallisessa käsittelyssä ja 14.10.2009 pidetyssä istunnossa esitetyn,

on antanut seuraavan

tuomion

Asian tausta

1 Euroopan yhteisöjen komissio totesi 29.11.2006 tekemässään päätöksessä K(2006) 5700 lopullinen (asia COMP/F/38.638 – Butadieenikumi ja emulsiopolymeroinnilla tuotettu styreenibutadieenikumi, jäljempänä riidanalainen päätös) useiden yritysten

rikkoneen EY 81 artiklan 1 kohtaa ja Euroopan talousalueesta (ETA) tehdyn sopimuksen 53 artiklaa osallistumalla kartelliin edellä mainittujen tuotteiden markkinoilla.

2 Riidanalaisen päätöksen adressaatteja ovat seuraavat yritykset:

– Bayer AG, kotipaikka Leverkusen (Saksa)

– The Dow Chemical Company, kotipaikka Midland, Michigan (Yhdysvallat) (jäljempänä Dow Chemical)

– Dow Deutschland Inc., kotipaikka Schwalbach (Saksa)

– Dow Deutschland Anlagengesellschaft mbH (aiemmin Dow Deutschland GmbH & Co. OHG), kotipaikka Schwalbach

– Dow Europe, kotipaikka Horgen (Sveitsi)

– Eni SpA, kotipaikka Rooma (Italia)

– Polimeri Europa SpA, kotipaikka Brindisi (Italia) (jäljempänä Polimeri)

– Shell Petroleum NV, kotipaikka Haag (Alankomaat)

– Shell Nederland BV, kotipaikka Haag

– Shell Nederland Chemie BV, kotipaikka Rotterdam (Alankomaat)

– Unipetrol a.s., kotipaikka Praha (Tšekin tasavalta)

– Kaučuk a.s., kotipaikka Kralupy nad Vltavou (Tšekin tasavalta)

– Trade-Stomil sp. z o.o., kotipaikka Łódź (Puola) (jäljempänä Stomil).

3 Dow Deutschland, Dow Deutschland Anlagengesellschaft ja Dow Europe ovat kokonaan Dow Chemicalin määräysvallassa joko välittömästi tai välillisesti (jäljempänä yhteisesti Dow) (riidanalaisen päätöksen 16–21 perustelukappale).

4 Kyseisiä tuotteita valmisti Enin puolesta alun perin EniChem Elastomeri Srl, joka oli välillisesti Enin tytäryhtiön EniChem SpA:n kautta Enin määräysvallassa. EniChem Elastomeri fuusioitui 1.11.1997 EniChem SpA:han. Enin määräysvallassa oli 99,97 prosenttia EniChem SpA:sta. EniChem SpA siirsi 1.1.2002 strategisen kemianalan liiketoimintansa (myös butadieenikumiin ja emulsiopolymeroinnilla tuotettuun styreenibutadieenikumiin liittyvän liiketoiminnan) sataprosenttisesti omistamalleen tytäryhtiölle Polimerille. Enillä on 21.10.2002 lähtien ollut Polimeri kokonaan välittömässä määräysvallassaan. EniChem SpA muutti nimensä Syndial SpA:ksi 1.5.2003 (riidanalaisen päätöksen 26–32 perustelukappale). Komissio käyttää riidanalaisessa

päätöksessä nimitystä EniChem kaikista Enin omistamista yrityksistä (jäljempänä EniChem) (riidanalaisen päätöksen 36 perustelukappale).

5 Shell Nederland Chemie on Shell Nederlandin tytäryhtiö; Shell Nederland on puolestaan kokonaan Shell Petroleumin määräysvallassa (riidanalaisen päätöksen 38–40 perustelukappale).

6 Kaučuk perustettiin vuonna 1997, kun Kaučuk Group a.s. ja Chemopetrol Group fuusioituivat. Unipetrol osti 21.7.1997 fuusioituneiden yritysten kaikki varat, oikeudet ja velvollisuudet. Unipetrol omistaa 100 prosenttia Kaučukin osuuksista (riidanalaisen päätöksen 45 ja 46 perustelukappale). Riidanalaisen päätöksen mukaan Tavorex s.r.o. (jäljempänä Tavorex), jonka kotipaikka on Tšekin tasavallassa, edusti lisäksi Kaučukia (ja sen edeltäjää Kaučuk Groupia) vientitoiminnassa vuoden 1991 ja 28.2.2003 välisenä aikana. Edelleen riidanalaisen päätöksen mukaan Tavorex edusti Kaučukia vuodesta 1996 lähtien European Synthetic Rubber Associationin kokouksissa (riidanalaisen päätöksen 49 perustelukappale).

7 Riidanalaisen päätöksen mukaan Stomil edusti puolalaista Chemical Company Dwory S.A:ta (jäljempänä Dwory) sen vientitoiminnassa noin 30 vuoden ajan ainakin vuoteen 2001 saakka. Edelleen riidanalaisen päätöksen mukaan Stomil edusti Dworya European Synthetic Rubber Associationin kokouksissa vuosina 1997–2000 (riidanalaisen päätöksen 51 perustelukappale).

8 Rikkomisen katsottiin kestäneen 20.5.1996 ja 28.11.2002 välisen ajan (Bayer, Eni ja Polimer), 20.5.1996 ja 31.5.1999 välisen ajan (Shell Petroleum, Shell Nederland ja Shell Nederland Chemie), 1.7.1996 ja 28.11.2002 välisen ajan (Dow Chemical), 1.7.1996 ja 27.11.2001 välisen ajan (Dow Deutschland), 16.11.1999 ja 28.11.2002 välisen ajan (Unipetrol ja Kaučuk), 16.11.1999 ja 22.2.2000 välisen ajan (Stomil), 22.2.2001 ja

28.2.2002 välisen ajan (Dow Deutschland Anlagengesellschaft) sekä 26.11.2001 ja 28.11.2002 välisen ajan (Dow Europe) (riidanalaisen päätöksen 476–485 perustelukappale ja päätösosan 1 artikla).

9 Butadieenikumi (jäljempänä BR) ja emulsiopolymeroinnilla tuotettu styreenibutadieenikumi (jäljempänä ESBR) ovat synteettistä kumia, jota käytetään etenkin autonrenkaiden valmistuksessa. Nämä kaksi tuotetta ovat korvattavissa keskenään, muilla synteettisillä kumeilla tai luonnonkumilla (riidanalaisen päätöksen kolmannesta kuudenteen perustelukappale).

10 Riidanalaisen päätöksen kohteena olevien valmistajien lisäksi muutkin Aasiassa ja Itä-Euroopassa sijaitsevat tuottajat ovat myyneet vähäisiä määriä BR:ää ja ESBR:ää ETA:n alueella. Myös autonrenkaiden suuret valmistajat tuottavat itse huomattavia määriä BR:ää (riidanalaisen päätöksen 54 perustelukappale).

11 Bayer otti yhteyttä komission yksiköihin 20.12.2002 ja ilmoitti halukkuutensa tehdä yhteistyötä sakoista vapauttamisesta ja sakkojen lieventämisestä kartelleja koskevissa asioissa annetun komission tiedonannon mukaisesti (EYVL 2002, C 45, s. 3; jäljempänä yhteistyötiedonanto) BR:n ja ESBR:n osalta. Bayer antoi ESBR:stä suullisen lausunnon, jossa se kuvasi kartellin toimintaa. Tämä suullinen lausunto nauhoitettiin (riidanalaisen päätöksen 67 perustelukappale).

12 Bayer antoi 14.1.2003 suullisen lausunnon BR:ää koskevan kartellin toiminnasta. Tämä suullinen lausunto nauhoitettiin. Bayer toimitti myös pöytäkirjoja European Synthetic Rubber Associationin BR-komitean kokouksista (riidanalaisen päätöksen 68 perustelukappale).

13 Komissio antoi 5.2.2003 Bayerille tiedoksi päätöksensä myöntää sille ehdollinen sakkoimmuniteetti (riidanalaisen päätöksen 69 perustelukappale).

14 Komissio teki 27.3.2003 6.2.1962 annetun neuvoston asetuksen N:o 17 ([EY 81] ja [EY 82] artiklan ensimmäinen täytäntöönpanoasetus) 14 artiklan 3 kohdan (EYVL 1962, 13, s. 204) mukaisen tarkastuskäynnin Dow Deutschland & Co:n toimitiloihin (riidanalaisen päätöksen 70 perustelukappale).

15 Syyskuun 2003 ja heinäkuun 2006 välisenä aikana komissio osoitti riidanalaisen päätöksen kohteena oleville yrityksille useita tietojensaantipyyntöjä asetuksen N:o 17 11 artiklan ja [EY] 81 ja [EY] 82 artiklassa vahvistettujen kilpailusääntöjen täytäntöönpanosta 16.12.2002 annetun neuvoston asetuksen (EY) N:o 1/2003 (EYVL 2003, L 1, s. 1) 18 artiklan mukaisesti (riidanalaisen päätöksen 71 perustelukappale).

16 Dow Deutschlandilla ja Dow Deutschland & Co:lla oli 16.10.2003 komission yksiköiden kanssa tapaaminen, jossa ne ilmoittivat halukkuutensa yhteistyötiedonannon mukaiseen yhteistyöhön. Kokouksessa esitettiin suullinen lausunto BR:ää ja ESBR:ää koskevasta kartellitoiminnasta. Tämä suullinen esitys nauhoitettiin. Komission yksiköille luovutettiin myös kartellia koskevia asiakirjoja (riidanalaisen päätöksen 72 perustelukappale).

17 Dow Deutschlandille ilmoitettiin 4.3.2005 komission aikomuksesta myöntää sille 30–50 prosentin alennus sakosta (riidanalaisen päätöksen 73 perustelukappale).

18 Komissio aloitti asiaa koskevan menettelyn 7.6.2005 ja osoitti ensimmäisen väitetiedoksiannon riidanalaisen päätöksen adressaatteina oleville yrityksille – lukuun ottamatta Unipetrolia – sekä Dworylle. Ensimmäinen väitetiedoksianto koski myös Tavorexia, mutta sitä ei annettu tälle tiedoksi, koska Tavorex oli mennyt konkurssiin lokakuussa 2004. Menettely on siis sen osalta päätetty (riidanalaisen päätöksen 49 ja 74 perustelukappale).

19 Kyseiset yritykset esittivät kirjallisia huomautuksia ensimmäiseen väitetiedoksiantoon (riidanalaisen päätöksen 75 perustelukappale). Niillä oli myös komission toimitiloissa oikeus tutustua Cd-rom-muotoisiin asiakirjoihin sekä suullisiin lausuntoihin ja niihin liittyviin asiakirjoihin (riidanalaisen päätöksen 76 perustelukappale).

20 Manufacture française des pneumatiques Michelin (jäljempänä Michelin) ilmoitti 3.11.2005 haluavansa osallistua asian käsittelyyn. Se toimitti kirjallisia huomautuksia 13.1.2006 (riidanalaisen päätöksen 78 perustelukappale).

21 Komissio hyväksyi 6.4.2006 toisen väitetiedoksiannon, joka oli osoitettu riidanalaisen päätöksen adressaatteina oleville yrityksille. Kyseiset yritykset esittivät sitä koskevia kirjallisia huomautuksia (riidanalaisen päätöksen 84 perustelukappale).

22 Michelin teki 12.5.2006 kantelun [EY] 81 ja [EY] 82 artiklan mukaisten komission menettelyjen kulusta 7.4.2004 annetun komission asetuksen (EY) N:o 773/2004 (EUVL L 123, s. 18) 5 artiklan mukaisesti (riidanalaisen päätöksen 85 perustelukappale).

23 Riidanalaisen päätöksen adressaatteina olevat yritykset Stomilia lukuun ottamatta sekä Michelin osallistuivat 22.6.2006 komission järjestämään kuulemiseen (riidanalaisen päätöksen 86 perustelukappale).

24 Koska Dworyn osallistumisesta kartelliin ei ollut riittävää näyttöä, komissio päätti päättää sitä koskevan menettelyn (riidanalaisen päätöksen 88 perustelukappale). Komissio päätti päättää myös Syndialia koskevan menettelyn (riidanalaisen päätöksen 89 perustelukappale).

25 Aluksi oli käytetty kahta eri asianumeroa (COMP/E-1/38.637 ja COMP/E-1/38.638, joista yksi koski BR:ää ja toinen ESBR:ää), mutta ensimmäisen väitetiedoksiannon jälkeen komissio käytti vain yhtä (COMP/F/38.638) (riidanalaisen päätöksen 90 ja 91 perustelukappale).

26 Hallinnollisen menettelyn päätteeksi komissio teki 29.11.2006 riidanalaisen päätöksen.

27 Riidanalaisen päätöksen päätösosan 1 artiklan mukaan seuraavat yritykset rikkoivat EY 81 artiklaa ja ETA-sopimuksen 53 artiklaa osallistumalla esitettyinä ajankohtina yhtenä kokonaisuutena pidettävään jatkettuun sopimukseen, jonka puitteissa ne sopivat tavoitehintojen asettamisesta, asiakkaiden jakamisesta tekemällä sopimuksia aggressiivisista kilpailutoimenpiteistä pidättymisestä sekä BR:n ja ESBR:n alan hintoja, kilpailijoita ja asiakkaita koskevien arkaluonteisten tietojen jakamisesta:

a) Bayer 20.5.1996–28.11.2002

b) Dow Chemical 1.7.1996–28.11.2002, Dow Deutschland 1.7.1996–27.11.2001, Dow Deutschland Anlagengesellschaft 22.2.2001–28.2.2002 ja Dow Europe 26.11.2001–28.11.2002

c) Eni 20.5.1996–28.11.2002 ja Polimeri 20.5.1996–28.11.2002

d) Shell Petroleum 20.5.1996–31.5.1999, Shell Nederland 20.5.1996–31.5.1999 ja Shell Nederland Chemie 20.5.1996–31.5.1999

e) Unipetrol 16.11.1999–28.11.2002 ja Kaučuk 16.11.1999–28.11.2002

f) Stomil 16.11.1999–22.2.2000.

28 Komissio määräsi riidanalaisessa päätöksessä tehtyjen tosiseikkoja koskevien toteamusten ja oikeudellisten arviointien perusteella asianomaisille yrityksille sakkoja, joiden määrä laskettiin soveltamalla menetelmää, joka esitetään asetuksen N:o 17 15 artiklan 2 kohdan ja EHTY:n perustamissopimuksen 65 artiklan 5 kohdan mukaisesti määrättävien sakkojen laskennassa sovellettavissa suuntaviivoissa (EYVL 1998, C 9, s. 3; jäljempänä suuntaviivat) sekä yhteistyötiedonannossa.

29 Riidanalaisen päätöksen päätösosan 2 artiklassa määrätään seuraavat sakot:

a) Bayer: 0 euroa

b) Dow Chemical: 64,575 miljoonaa euroa, josta

i) 60,27 miljoonaa euroa yhteisvastuullisesti Dow Deutschlandin kanssa

ii) 47,355 miljoonaa euroa yhteisvastuullisesti Dow Deutschland Anlagengesellschaftin ja Dow Europen kanssa

c) Eni ja Polimeri yhteisvastuullisesti: 272,25 miljoonaa euroa

d) Shell Petroleum, Shell Nederland ja Shell Nederland Chemie yhteisvastuullisesti: 160,875 miljoonaa euroa

e) Unipetrol ja Kaučuk yhteisvastuullisesti: 17,55 miljoonaa euroa

f) Stomil: 3,8 miljoonaa euroa.

30 Riidanalaisen päätöksen päätösosan 3 artiklassa määrätään 1 artiklassa mainitut yritykset lopettamaan samassa artiklassa kuvattu rikkominen välittömästi, jos näin ei ole jo tapahtunut, ja pidättymään vastedes 1 artiklassa kuvatusta toiminnasta ja toimenpiteistä, joilla on vastaavia tavoitteita tai vaikutuksia.

Menettely ja asianosaisten vaatimukset

31 Kaučuk nosti nyt käsiteltävän kanteen unionin yleisen tuomioistuimen kirjaamoon 16.2.2007 toimittamallaan kannekirjelmällä.

32 Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen presidentin 2.4.2009 tekemällä päätöksellä N. Wahl nimettiin täydentämään jaoston kokoonpanoa, koska yksi sen jäsenistä oli estynyt.

33 Unionin yleinen tuomioistuin (ensimmäinen jaosto) päätti esittelevän tuomarin kertomuksen perusteella aloittaa suullisen käsittelyn.

34 Unionin yleisen tuomioistuimen työjärjestyksen 64 artiklan mukaisena prosessinjohtotoimena se kehotti komissiota toimittamaan tietyt asiakirjat. Komissio noudatti kehotusta asetetussa määräajassa.

35 Asianosaisten lausumat ja vastaukset unionin yleisen tuomioistuimen esittämiin suullisiin kysymyksiin kuultiin 14.10.2009 pidetyssä istunnossa.

36 Kaučuk vaatii, että unionin yleinen tuomioistuin

– kumoaa riidanalaisen päätöksen 1–3 artiklan kokonaan tai osittain siltä osin kuin ne koskevat kantajaa

– toissijaisesti kumoaa riidanalaisen päätöksen 2 artiklan siltä osin kuin siinä määrätään Kaučukille 17,55 miljoonan euron sakko ja vahvistaa sakon määräksi huomattavasti pienemmän määrän

– velvoittaa komission korvaamaan oikeudenkäyntikulut.

37 Komissio vaatii, että unionin yleinen tuomioistuin

– hylkää kanteen

– velvoittaa Kaučukin korvaamaan oikeudenkäyntikulut.

Oikeudellinen arviointi

38 Kaučuk vetoaa kanteessaan seitsemään kanneperusteeseen. Ensimmäisessä kanneperusteessaan Kaučuk väittää, että komissio on tehnyt virheen katsoessaan sen olevan vastuussa Tavorexin toiminnasta. Toisessa kanneperusteessaan Kaučuk katsoo, ettei näyttöä Tavorexin osallistumisesta hintojen vahvistamista ja markkinoiden jakamista koskeviin sopimuksiin ole. Kolmannen kanneperusteen mukaan komissio on tehnyt Tavorexin kartelliin osallistumista koskevan ilmeisen arviointivirheen verrattuna Dworyn osalta tehtyyn ratkaisuun. Neljäs kanneperuste koskee

yhteisön kilpailuoikeuden virheellistä soveltamista Tavorexiin ja Kaučukiin. Viidennessä kanneperusteessaan Kaučuk väittää, että komissio on tehnyt ilmeisen oikeudellisen virheen ja arviointivirheen katsoessaan Kaučukin osallistuneen BR:ää koskevaan rikkomiseen. Kuudennen kanneperusteen mukaan kilpailusääntöjä ei ole rikottu tuottamuksellisesti eikä tahallisesti. Lopuksi seitsemännessä kanneperusteessaan Kaučuk vetoaa suuntaviivojen soveltamisessa tehtyyn ilmeiseen oikeudelliseen virheeseen ja arviointivirheeseen.

39 Ensiksi on tarkasteltava Kaučukin esittämää toista kanneperustetta.

Toinen kanneperuste, joka koskee näytön puuttumista Tavorexin osallistumisesta hintojen vahvistamista ja markkinoiden jakamista koskeviin sopimuksiin

Asianosaisten lausumat

– Kaučukin lausumat

40 Aluksi Kaučuk muistuttaa oikeuskäytännöstä, joka koskee komissiolla olevaa todistustaakkaa. Se katsoo erityisesti, että yhteistyötiedonannon yhteydessä on tärkeää suhtautua varovaisesti yritysten lausuntoihin, jotka on valmisteltu ulkopuolisten neuvonantajien kanssa.

41 Tämän jälkeen Kaučuk korostaa pääasiallisesti ensinnäkin, että riidanalainen päätös sisältää vähän täsmällisiä seikkoja, jotka koskevat Tavorexin osallistumista kartelliin. Kaučuk mainitsee erityisesti riidanalaisen päätöksen 125, 141 ja 155–159 perustelukappaleen ja katsoo, että niihin sisältyvät lausunnot ovat epämääräisiä. Lisäksi ne ovat sen mukaan ristiriidassa tosiseikkojen kanssa.

42 Toiseksi Kaučuk kiistää T:n (Tavorex) välittömän osallistumisen kartelliin 15. ja 16.11.1999. Se väittää erityisesti, että sitä koskevat luvut, jotka käyvät ilmi N:n (Dow) käsinkirjoitetuista muistiinpanoista, sekä Dow'n lausunnossa mainitut tosiseikat ovat virheellisiä. Kaučuk toimittaa tältä osin taulukon ja korostaa erityisesti ristiriitaisuuksia, jotka sen mukaan tulevat ilmi suhteessa todelliseen myyntiin kahdelle yhtiölle Bridgestonelle ja Michelinille vuosina 1999 ja 2000. Myös muihin asiakkaisiin nähden on suuria eroja. Kaučuk päättelee tästä, että kyseiset muistiinpanot heijastavat todennäköisemmin N:n arvioita. Lisäksi Kaučuk korostaa, että – toisin kuin Dow väittää – asiakirjoihin sisältyvät todisteet osoittavat, ettei mitään epävirallista kokousta pidetty 16.11.1999. Kaučuk korostaa erityisesti, että P (Bayer) poistui Frankfurtista (Saksa) 16.11.1999 klo 16. Kaučuk olettaa, että jos epävirallinen kokous olisi pidetty, se olisi pidetty 15.11.1999 illalla. Sen mukaan mikään asiakirja ei osoita, että T oli tuolloin läsnä. T oli osallistunut ainoastaan viralliseen kokoukseen 16.11.1999. Lopuksi Kaučuk korostaa, että sillä seikalla, että Bayer vahvistaa Dow'n lausunnon, ei ole mitään todistusarvoa Tavorexiin ja siis siihen itseensä nähden.

43 Kolmanneksi Kaučuk väittää, ettei ole mitään näyttöä sitä koskevasta 15. ja 16.11.1999 alkaneesta yhtenä kokonaisuutena pidettävästä jatketusta rikkomisesta. Kaučuk toteaa tältä osin, että vedottuaan marraskuussa 1999 pidetyn kokouksen muodostamaan ratkaisevaan käännekohtaan, jonka oletetaan käynnistäneen BR:ää ja ESBR:ää koskevan rikkomisen, komissio painottaa kokouksia, joista kolme oletetaan pidetyn vuonna 2000, kaksi vuonna 2001 ja kaksi vuonna 2002. Komissio ei kuitenkaan katso Kaučukin osallistuneen lainvastaisiin keskusteluihin Prahassa 31.8. ja 1.9.2000, Frankfurtissa 30.11. ja 1.12.2000, Frankfurtissa 30. ja 31.8.2001 ja Hampurissa (Saksa) 26. ja 27.11.2001 pidetyissä kokouksissa. Prahassa 2. ja 3.11.2002 pidetystä kokouksesta

Kaučuk toteaa, että huolimatta Dworyn osallistumisesta kokoukseen komissio ei katso Dworyn osallistuneen yhtenä kokonaisuutena pidettävään jatkettuun rikkomiseen (riidanalaisen päätöksen alaviite 161). Kaučuk katsoo, että komission olisi pitänyt tulla sen osalta samaan johtopäätökseen. Sitä paitsi Dow'n työntekijöiden antamat vastaukset ovat sen mielestä epämääräisiä ja epäselviä tai jopa yhteensoveltumattomia itsenäisesti annettujen ensimmäisten lausuntojen kanssa. Lopuksi se toteaa, että Lontoossa (Yhdistynyt kuningaskunta) 28. ja 29.11.2002 pidetyssä kokouksessa ei käyty mitään lainvastaista keskustelua. Kaučuk päättelee tästä, että komissio ei ole onnistunut näyttämään toteen, että se olisi osallistunut yhtenä kokonaisuutena pidettävään jatkettuun rikkomiseen vuoden 1999 marraskuun ja vuoden 2002 marraskuun välisenä aikana. Se katsoo, että näyttö on liian heikkoa sen näyttämiseksi toteen, että Tavorex ja sen myötä Kaučuk ovat vastuussa rikkomisesta.

– Komission lausumat

44 Aluksi komissio esittää tulkintansa sillä oikeuskäytännön mukaan olevasta todistustaakasta ja katsoo, että käsiteltävässä asiassa kaikki seikat yhdessä osoittavat vakuuttavasti, että Tavorex/Kaučuk osallistui kartelliin riidanalaisessa päätöksessä mainittuna aikana. Komissio korostaa erityisesti, että yritysten yhteistyötiedonannon yhteydessä antamilla lausunnoilla on todistusarvoa.

45 Tämän jälkeen komissio mainitsee ensinnäkin asiakirjoissa olevat seikat, jotka vahvistavat sen mukaan Tavorex/Kaučukin osallistumisen kyseessä olevaan rikkomiseen. Komissio mainitsee erityisesti Kaučukia koskevat kartellikokoukset sekä Richmond-on-Thamesissa (Yhdistynyt kuningaskunta) 2. ja 3.9 1999 pidetyn kokouksen. Komissio katsoo, että pelkkiä Kaučukin kiistämisiä lukuun ottamatta mikään seikka ei

osoita, että viimeksi mainittu ei osallistunut kartelliin. Mikään seikka ei myöskään osoita, että Kaučuk olisi jättänyt kartellin. Komission mukaan Kaučuk ei kiellä sitä, että T (Tavorex) on ollut läsnä kaikissa alakohtaisissa kokouksissa vuosien 1999 ja 2002 välisenä aikana. Kartellikokoukset on pidetty kyseisten virallisten kokousten ohessa. Tarkemmin sanoen komissio kiistää Kaučukin esittämät väitteet, jotka koskevat riidanalaisen päätöksen 125, 141 ja 155–159 perustelukappaletta.

46 Toiseksi T:n (Tavorex) välittömästä osallistumisesta 15. ja 16.11.1999 pidettyyn epävirallisen kokoukseen komissio toteaa, että Kaučuk ei ole ensimmäiseen ja toiseen väitetiedoksiantoon antamissaan vastauksissa kiistänyt T:n olinpaikkaa. Se ei ollut komission mukaan koskaan väittänyt, ettei viimeksi mainittu voinut olla läsnä riidanalaisessa päätöksessä kuvatun kaltaisessa kokouksessa. Komissio katsoo, ettei väitteitä, jotka Kaučuk on esittänyt tältä osin unionin yleisessä tuomioistuimessa, pitäisi ottaa huomioon (ks. vastaavasti asia T-339/04, France Télécom v. komissio, tuomio 8.3.2007, Kok., s. II-521). Komissio myöntää aineellisesti, että Dow'n lausunnon epävirallisen kokouksen ajankohtaa (eli Dow'n mukaan 16.11.1999 illalla) koskevat yksityiskohdat eivät vaikuta paikkansapitäviltä. Asiakirjoista ilmenevät seikat kuitenkin osoittavat, että epävirallinen kokous pidettiin 15. ja 16.11.1999 välisenä yönä. Lisäksi komissio väittää, että lukuisat todisteet vahvistavat T:n läsnäolon kokouksessa, vaikka P:n (Bayer) kululaskelmassa ei mainita T:tä osanottajien joukossa. Komissio korostaa myös, että Kaučukin itsensä mukaan oli hyvin mahdollista, että T oli Frankfurtissa 16.11.1999 edeltävänä päivänä, koska hän käytti aina yksityisautoaan Prahasta tullessaan. Lisäksi komissio korostaa, että Dow mainitsee T:n kyseisen kokouksen osanottajien joukossa. Komission mukaan Dow, jonka lausunnon Bayer vahvistaa, ilmoitti myös, että kaikki osanottajat, mukaan lukien T, sopivat hinnoista ja esittivät tiettyjä lukuja. Kyseessä olevat luvut sisältyivät N:n (Dow) käsinkirjoitettuihin muistiinpanoihin otsikolla "KRA" (joka tarkoitti Kaučukin tuotantopaikkaa "Kralupya"). Komissio ei väittänyt riidanalaisessa päätöksessä, että esitetyt myyntiluvut olisivat oikeita vaan että Dow'n ja Bayerin lausunnot sekä N:n muistiinpanot osoittivat joka tapauksessa, että T oli läsnä lainvastaisessa kokouksessa, joka pidettiin 15.11.1999 illalla.

47 Kolmanneksi sen osalta, että Kaučuk on kiistänyt yhtenä kokonaisuutena pidettävän jatketun rikkomisen, komissio täsmentää, ettei se ole löytänyt todisteita 21. ja 22.2.2000 pidetyssä kokouksessa tehdyistä lainvastaisista sopimuksista. Mitä tulee Prahassa 31.8. ja 1.9.2000 pidettyyn kokoukseen, komissio ei katso Kaučukin olevan vastuussa kartellisopimuksesta tässä yhteydessä, mutta se toteaa riidanalaisessa päätöksessä, että Dow on vaihtanut erityisesti Kaučukia koskevia hintatietoja. Frankfurtissa 30.11. ja 1.12.2000 pidettyä kokousta koskevassa Bayerin lausunnossa ei syytetä suoraan Kaučukia osanottajana. Kartellia kuitenkin jatkettiin. Kun kysymys on Frankfurtissa 30. ja 31.8.2001 pidetystä kokouksesta, komissio myöntää, ettei Kaučukia syytetä suoraan, mutta korostaa, että Dow'n lausunto vahvistaa syytöksen ja että Kaučuk oli kiistatta läsnä virallisessa kokouksessa. Hampurissa 26. ja 27.11.2001 pidetyn kokouksen osalta I:n (Dow) sähköposteista voidaan komission mukaan päätellä, että kartelli jatkui yleisesti ottaen. Komissio toteaa Prahassa 2. ja 3.9.2002 pidetystä kokouksesta, että kaikki Bayerilla ESBR:stä vastuussa olevat henkilöt syyttävät T:tä (Tavorex) suoraan ja yksimielisesti osallistumisesta hintoja koskeviin sopimuksiin. Bayerin (P) lausunto perustuu erityisesti sisäiseen sähköpostiin, joka esitetään todisteena riidanalaisessa päätöksessä. Lontoossa 28. ja 29.11.2002 pidetyn kokouksen osalta komissio tulkitsee P:n lausunnon sisältävän myös T:n. Lopuksi komissio katsoo, ettei mikään osoita, että Kaučuk (tai Tavorex) olisi selvästi ottanut etäisyyttä kartelliin.

Unionin yleisen tuomioistuimen arviointi asiasta

48 On syytä muistaa, että kun on kysymys EY 81 artiklan 1 kohdan rikkomisen toteen näyttämisestä, komission on esitettävä selvitys niistä kilpailusääntöjen rikkomisista, jotka se on katsonut tapahtuneeksi, ja oikeudellisesti riittävä näyttö kilpailusääntöjen rikkomisen muodostavista seikoista (asia C-185/95 P, Baustahlgewebe v. komissio, tuomio 17.12.1998, Kok., s. I-8417, 58 kohta ja asia C-49/92 P, komissio v. Anic

Partecipazioni, tuomio 8.7.1999, Kok., s. I-4125, 86 kohta). Komission on siis esitettävä täsmällistä ja yhtäpitävää näyttöä, jonka perusteella voidaan vakuuttua siitä, että rikkominen on tapahtunut (ks. asia T-62/98, Volkswagen v. komissio, tuomio 6.7.2000, Kok., s. II-2707, 43 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen). On myös syytä muistaa, että jotta kyseessä olisi EY 81 artiklan 1 kohdassa tarkoitettu sopimus, riittää, että kyseiset yritykset ovat ilmaisseet yhteisymmärryksensä toimimisesta markkinoilla määrätyllä tavalla (asia 41/69, ACF Chemiefarma v. komissio, tuomio 15.7.1970, Kok., s. 661, Kok. Ep. I, s. 455, 112 kohta; yhdistetyt asiat 209/78-215/78 ja 218/78, van Landewyck ym. v. komissio, tuomio 29.10.1980, Kok., s. 3125, Kok. Ep. V, s. 355, 86 kohta ja asia T-7/89, Hercules Chemicals v. komissio, tuomio 17.12.1991, Kok., s. II-1711, Kok. Ep. XI, s. II-79, 256 kohta). Jos tuomioistuin on epätietoinen, ratkaisu on tehtävä sen yrityksen hyväksi, jolle päätös, jossa rikkominen on todettu, on osoitettu. Tuomioistuin ei siis saa katsoa, että komissio on näyttänyt kyseisen rikkomisen toteen oikeudellisesti riittävällä tavalla, jos se on tästä vielä epätietoinen (asia T-38/02, Groupe Danone v. komissio, tuomio 25.10.2005, Kok., s. II-4407, 215 kohta).

49 Lisäksi on tavanomaista, että kilpailunvastaisiin menettelytapoihin ja sopimuksiin liittyvät toimenpiteet toteutetaan vaivihkaa, että kokoukset pidetään salassa ja että niihin liittyvien asiakirjojen määrä pidetään mahdollisimman vähäisenä. Tästä seuraa, että vaikka komissio löytäisi asiakirjoja, jotka osoittavat nimenomaisesti toimijoiden välisen lainvastaisen yhteydenpidon, nämä ovat normaalisti vain hajanaisia ja vähäisiä, joten usein on välttämätöntä muodostaa kuva tietyistä yksityiskohdista päättelemällä. Useimmissa tapauksissa kilpailunvastaisen menettelytavan tai sopimuksen olemassaolo on pääteltävä tietyistä yhteensattumista ja viitteistä, jotka yhdessä tarkasteltuina voivat muun johdonmukaisen selityksen puuttuessa olla osoitus kilpailusääntöjen rikkomisesta (ks. yhdistetyt asiat C-204/00 P, C-205/00 P, C-211/00 P, C-213/00 P, C-217/00 P ja C-219/00 P, Aalborg Portland ym. v. komissio, tuomio 7.1.2004, Kok., s. I-123, 55–57 kohta sekä yhdistetyt asiat C-403/04 P ja C-405/04 P, Sumitomo Metal Industries ja Nippon Steel v. komissio, tuomio 25.1.2007, Kok., s. I-729, 51 kohta).

50 Nyt käsiteltävässä asiassa Kaučuk kiistää kartellikokousten osalta (riidanalaisen päätöksen 4.3 jakso) ensiksi T:n (Tavorex) osallistumisen lainvastaiseen sopimukseen 15. ja 16.11.1999 Frankfurtissa. Toiseksi Kaučuk riitauttaa komission toteamuksen, jonka mukaan se on osallistunut rikkomiseen 16.11.1999 ja 28.11.2002 välisenä aikana.

51 Aluksi on syytä hylätä komission väitteet, jotka koskevat Richmond-on-Thamesissa 2. ja 3.9.1999 pidettyä kokousta (riidanalaisen päätöksen 189–193 perustelukappale), koska tämä kokous ei kuulu siihen ajanjaksoon, jonka komissio on katsonut Kaučukin osalta rikkomisen kestäneen.

52 Frankfurtissa 15. ja 16.11.1999 pidetystä kokouksesta komissio toteaa, että kartellikokous pidettiin European Synthetic Rubber Associationin virallisen kokouksen ohessa ”marraskuun 16. päivän iltana ja yönä vuonna 1999” (riidanalaisen päätöksen 212 perustelukappale). Tähän lainvastaiseen kokoukseen osallistuivat komission mukaan P (Bayer), F, N, V (Dow), L (Stomil), L (EniChem) sekä T (Tavorex). Kyseiset henkilöt tapasivat ensin erään hotellin baarissa ja vuokrasivat sen jälkeen kokoushuoneen (riidanalaisen päätöksen 202 perustelukappale).

53 Asiakirja-aineistoon sisältyvistä asiakirjoista ilmenee ensinnäkin, kuten Kaučuk on todennut, että P (Bayer) ei ollut Frankfurtissa 16.11.1999 illalla. Komissio myöntää tämän.

54 Toiseksi on todettava, että riidanalainen päätös sisältää useita ristiriitaisia tietoja siitä, milloin kyseinen lainvastainen kokous tarkkaan ottaen pidettiin. Komissio mainitsee riidanalaisen päätöksen 212 perustelukappaleessa Dow’n lausunnon perusteella ”marraskuun 16. päivän illan ja –– yön”. Riidanalaisen päätöksen 297

perustelukappaleessa komissio toteaa myös, että kyseinen lainvastainen kokous pidettiin ”15. ja 16.11.1999 välisenä yönä”. Lisäksi riidanalaisen päätöksen 4.3.8 jaksossa mainitaan 15. ja 16.11.1999. Edelleen kyseisen päätöksen päätösosassa rikkomisen todetaan alkaneen Kaučukin osalta 16.11.1999.

55 Kolmanneksi useissa olennaisissa todisteissa on myös ristiriitaisuuksia, jotka koskevat kyseisen lainvastaisen kokouksen oletettua päivämäärää ja komission esittämiä muita mahdollisia selityksiä. P:n (Bayer) kululaskelmassa, joka koskee hotellin baarissa maksettua 84,50 DEM:n laskua, päivämäärä on 15.11.1999. Kokoushuoneen vuokra, jonka määrä on 436 DEM, on sen sijaan kirjattu maksetuksi 16.11.1999. Lisäksi N:n (Dow) käsinkirjoitetuissa muistiinpanoissa mainitaan vain päivämäärä 16.11.1999. Riidanalaisen päätöksen 202 perustelukappaleessa esitetyssä Dow’n lausunnossa täsmennetään, että lainvastainen kokous pidettiin European Synthetic Rubber Associationin marraskuun 16. päivän aamuna pidetyn virallisen kokouksen jälkeen.

56 Neljänneksi komissio ei kiistä sitä, kuten Kaučuk toteaa kirjelmissään, että T (Tavorex) matkusti European Synthetic Associationin kokouksiin autolla (lukuun ottamatta Yhdistyneessä kuningaskunnassa pidettyjä kokouksia) ja että Prahan ja Frankfurtin välinen matka kesti noin viisi tuntia. Tässä tilanteessa on mahdollista, että T matkusti suoraan Frankfurtiin 16.11.1999 aamulla, vaikka tämä olisikin vaatinut erityistä ponnistelua. Joka tapauksessa mikään asiakirjoista ilmenevä seikka ei ole ristiriidassa tämän oletuksen kanssa. Kun tarkastellaan komission väitettä, jonka mukaan sitä, että Kaučuk on kiistänyt T:n läsnäolon Frankfurtissa 15.11.1999 pidetyssä kokouksessa, ei voida ottaa huomioon, on riittävää todeta, että Kaučuk ainoastaan kiistää oletuksen – joka on uusi riidanalaisen päätöksen 212 perustelukappaleeseen nähden – jonka mukaan lainvastainen kokous olisi voitu pitää 15.11.1999 illalla. Komission väitteet on siten hylättävä.

57 Viidenneksi riidanalaisen päätöksen 202 perustelukappaleessa esitetyssä Dow'n lausunnossa todetaan, että P (Bayer), F, N, V (Dow), L (Stomil), L (EniChem) sekä T (Tavorex) tapasivat hotellin baarissa ennen kokoushuoneen vuokraamista. P:n kululaskelmassa, joka koskee kyseisessä baarissa maksettuja juomia, ei kuitenkaan mainita T:tä hotellin baarissa tapahtuneeseen tapaamiseen osallistuneiden joukossa.

58 Kuudenneksi N:n käsinkirjoitettujen muistiinpanojen osalta on selvää, ettei komissio ole katsonut Kaučukin olleen vastuussa BR:ää koskevasta kartellista. Näin ollen N:n käsinkirjoitettujen muistiinpanojen BR:ää koskevalla osalla ei voi olla todistusarvoa Kaučukin osalta. N:n käsinkirjoitettujen muistiinpanojen ESBR:ää koskevasta osasta on todettava, että kartelliin osallistuneiden tuottajien lisäksi niissä mainitaan tiettyjen asiakkaiden tavarantoimittajina muitakin tuottajia, jotka eivät osallistuneet kartelliin. Tässä nimenomaisessa tilanteessa ei voida sulkea pois sitä mahdollisuutta, että kokouksessa on arvioitu vain tiettyjen tuottajien välisiä toimituksia, eikä voida päätellä tarkasti, kuuluiko Kaučuk (Tavorexin kautta) näihin tuottajiin, etenkin, kun otetaan huomioon kyseisen lainvastaisen kokouksen oletettua päivämäärää koskevat ristiriitaisuudet.

59 Kun otetaan huomioon kaikki nämä erityiset seikat yhdessä, unionin yleinen tuomioistuin katsoo, että T:n (Tavorex) osallistumisesta Frankfurtissa 15. ja 16.11.1999 pidettyyn lainvastaiseen kokoukseen on epätietoisuutta. Epätietoisessa tapauksessa ratkaisu on tehtävä Kaučukin hyväksi.

60 Vuoden 1999 marraskuun jälkeen pidettyjen kokousten osalta ei ole mahdollista saada varmuudella selville, onko Tavorex osallistunut suoraan kartellikokoukseen.

61 Komissio ei mainitse Tavorexia niiden yritysten joukossa, jotka ovat tehneet sopimuksen Prahassa 31.8. ja 1.9.2000 pidetyn kokouksen aikana (riidanalaisen päätöksen

221 perustelukappale). Kun tarkastellaan Frankfurtissa 30.11. ja 1.12.2000 pidettyä kokousta (riidanalaisen päätöksen 222–225 perustelukappale), on epävarmaa, olisiko kyseessä oleva sopimus voitu tehdä Tavorexin kanssa W:n (Bayer) autossa, kun otetaan huomioon erityisesti se seikka, jota komissio ei ole kiistänyt, että T (Tavorex) matkusti omalla autollaan Frankfurtissa pidettyihin kokouksiin. Riidanalaisessa päätöksessä esitetyissä yritysten lausunnoissa, jotka koskevat myös Frankfurtissa 30. ja 31.8.2001 pidettyjä kokouksia (riidanalaisen päätöksen 226–230 perustelukappale), ei mainita nimenomaan Tavorexia tai Kaučukia. Mitä tulee 26. ja 27.11.2001 pidettyyn kokoukseen (riidanalaisen päätöksen 231–237 perustelukappale), komissio ei katso, että tuolloin olisi tehty erityinen sopimus, vaan se katsoo, että kyseessä olevat sopimukset olivat jatkuneet siihen saakka.

62 Prahassa 2. ja 3.9.2002 pidettyä kokousta koskevat (riidanalaisen päätöksen 238–245 perustelukappale) komission esittämät seikat näyttävät ensi arviolta osoittavan, että lainvastaisia sopimuksia on tehty. Epätietoisuutta on kuitenkin T:n (Tavorex) osallistumisesta mainittuun lainvastaiseen kokoukseen. Komission päätelmä nimittäin perustuu erityisesti riidanalaisen päätöksen 240 perustelukappaleessa esitettyyn Bayerin lausuntoon, jossa nojaudutaan muun muassa P:n antamiin tietoihin, joiden mukaan T olisi osallistunut suoraan kyseessä olevaan lainvastaiseen kokoukseen. Bayer on kuitenkin myös ilmoittanut riidanalaisen päätöksen 156 perustelukappaleessa esitetyssä lausunnossa, joka myös perustuu P:n antamiin tietoihin, että T olisi osallistunut virallisten kokousten ohessa pidettyihin epävirallisiin kokouksiin vuoden 1996 marraskuusta ”vuoden 1999 loppuun”. Bayerin kahden lausunnon välillä on siis tietty ristiriita. Tämä ristiriita aiheuttaa epätietoisuutta siitä, osallistuiko T todella Prahassa 2. ja 3.9.2002 pidettyyn lainvastaiseen kokoukseen. Epätietoisessa tapauksessa ratkaisu on tehtävä Kaučukin hyväksi.

63 Mitä lopuksi tulee Lontoossa 28. ja 29.11.2002 pidettyyn kokoukseen, komissio ei katso, että kyseisinä päivinä olisi tehty lainvastainen sopimus kyseessä olevien yritysten välillä.

64 Kun otetaan huomioon kaikki nämä seikat yhdessä, unionin yleinen tuomioistuin katsoo, että riidanalaisen päätöksen kartellikokouksia käsittelevässä osassa esitetyt Tavorexia koskevat seikat eivät riitä osoittamaan, että Tavorex (ja siis Kaučuk) on osallistunut kyseisiin lainvastaisiin sopimuksiin.

65 Riidanalaisen päätöksen kartellia kuvaavassa osassa (riidanalaisen päätöksen 4.2 jakso) mainitut seikat eivät vaikuta tähän päätelmään.

66 Tältä osin unionin yleinen tuomioistuin katsoo, että vaikka joillakin riidanalaisen päätöksen 4.2 jaksossa mainituilla seikoilla voi olla tietty todistusarvo – erityisesti riidanalaisen päätöksen 156 perustelukappaleessa tarkoitetulla Bayerin yleisellä lausunnolla – ne eivät riitä oikeuttamaan sen toteamista, että Kaučuk on osallistunut rikkomiseen, kun otetaan huomioon edellä esitetyt, kartellikokouksia koskevat erityiset seikat sekä epätietoisuus, jonka takia ratkaisu on tehtävä kantajan hyväksi.

67 Kun otetaan huomioon kaikki edellä esitetyt seikat ja arvioidaan niitä kokonaisuutena, unionin yleinen tuomioistuin katsoo, että komissio on tehnyt virheen katsoessaan, että Tavorex (ja siis Kaučuk) on osallistunut kartelliin.

68 Näin ollen riidanalainen päätös on kumottava siltä osin kuin se koskee Kaučukia ilman, että on tarpeen tarkastella muita kanteen tueksi esitettyjä perusteita ja erityisesti päämiesten ja välittäjien välisiä suhteita kilpailusääntöjen rikkomisen yhteydessä.

Oikeudenkäyntikulut

69 Unionin yleisen tuomioistuimen työjärjestyksen 87 artiklan 2 kohdan mukaan asianosainen, joka häviää asian, velvoitetaan korvaamaan oikeudenkäyntikulut, jos vastapuoli on sitä vaatinut. Koska komissio on hävinnyt asian, se on Kaučukin vaatimusten mukaisesti velvoitettava korvaamaan oikeudenkäyntikulut.

Näillä perusteilla

UNIONIN YLEINEN TUOMIOISTUIN (ensimmäinen jaosto)

on ratkaissut asian seuraavasti:

1) [EY] 81 artiklan ja ETA-sopimuksen 53 artiklan mukaisesta menettelystä 29.11.2006 tehty komission päätös K(2006) 5700 lopullinen (asia COMP/F/38.638 – Butadieenikumi ja emulsiopolymeroinnilla tuotettu styreenibutadieenikumi) kumotaan Kaučuk a.s:aa koskevin osin.

2) Euroopan komissio velvoitetaan korvaamaan oikeudenkäyntikulut.

Dehousse Wiszniewska-Białecka Wahl

Julistettiin Luxemburgissa 13 päivänä heinäkuuta 2011.

Allekirjoitukset